

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЗРІЛОСТІ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відомо, що студент, потрапляючи в нове середовище, зазнає деякий дискомфорт. Цей стан залежить від багатьох факторів, які лежать не завжди на поверхні, інколи навпаки глибоко захованих, які не усвідомлює як сам студент так і оточуючі його, він стан впливає на поведінку і психічний стан першокурсника. Дійсно, рано чи пізно проходить процес адаптації, але якщо не спостерігати і не аналізувати цей процес, результати, які отримані з перших днів і проявились в поведінці будуть незрозумілими і можуть привести до помилок в організації виховної роботи. Тому адаптаційному періоду студентської молоді слід приділяти особливу увагу. Не викликає сумніву той факт, що деякі етапи адаптації носять загальний характер і в основному типові. Поведінка людини в незнайомій групі людей залежить в першу чергу від того, яка сама людина і яке середовище, в яке він потрапив. В нашому випадку - це першокурсник і колектив академічної групи, курсу і, в цілому, навчального закладу.

Навчально-виховний процес в нашому навчальному закладі направлений на те, щоб сприяти становленню особистості, дати їй можливість придбати міцні теоретичні знання, оволодіти методологією в науці, дати можливість кожній особистості оцінити себе з точки зору соціальної значимості, ввійти в уже сформований колектив і отримати оцінку своєї соціальної значимості з боку цього колективу. Студент усвідомлює себе як член колективу: факультету, курсу, академічної групи тощо.

В перші дні навчання студент розширює коло своїх стосунків і наповнює їх новим змістом. У одних цей процес протікає швидко, для інших потрібен певний час. Розглянемо деякі аспекти формування міжособистісних стосунків студентів 1 курсу, в період їх адаптації.

Як стверджує В.Г. Чайка, направлене управління комунікативними процесами дуже важливе, бо ступінь їх розвитку впливає на прискорення процесу адаптації [3].

Студенти, що прибули на навчання, як правило, тимчасово втрачають цілу систему комунікативних відношень, звичних для них. Виникає «пустота», яку слід заповнити, компенсувати, інакше, як показує практика, у студента розвивається ностальгія, і він живе тільки в очікуванні канікул, вихідних днів, щоб повернутися в звичне русло стійких комунікативних зв'язків за місцем проживання. Серед них слід виділити родинні зв'язки, зв'язки із знайомими старшими за віком і однолітками. Ці зв'язки більш-менш стабільні бо вони напрацьовувалися роками і змінити ми їх не можемо.

Дійсність така, що студент повинен в новому для себе колективі набувати нових комунікативних відносин. Перед молодою людиною в новому середовищі з'являється необхідність перебудови на іншу установку - самостійність коли вона сама повинна піклуватись про себе та відповідати за свої вчинки. Включення в нове середовище вимагає визначеного періоду входження в нього,

засвоєння норм, правил, ролей цінностей. Тут важливі два аспекти: готовність середовища включити в свою сферу нову особистість і можливості особистості в силу своїх індивідуальних і соціальних якостей ввійти в це середовище. Таке середовище, як колектив навчального закладу, є середовищем керованим (адміністрацією, громадськими організаціями, правилами і нормами, встановленими в колективі). Керування процесами, пов'язаними зі входженням в це середовище нової особистості, нерідко не усвідомлюється як необхідність і віддається не волю стихійних факторів. Це пояснюється рядом об'єктивних труднощів, зокрема слід добре знати більше інформації про першокурсників, а цю інформацію отримати не завжди можна [1].

Спостереження за студентами-першокурсниками проводяться давно, тому визначилася деяка типологічна оцінка «матеріалу», тобто існує визначена вірогідність прояву деяких типових дій особистості в специфіці нового середовища. В дослідженнях цього періоду дуже важливий фактор часу, який обумовлює прискорений темп роботи. Тому необхідно максимально збільшити кількість умов, в яких особистість може або інакше проявити себе [2]. Облік і фіксація, осмислення і аналіз кожного із виявлених проявів повинні здійснювати паралельно. В перші дні перебування в новому колективі у студента складається враження, що він знеособлений, злився з масою, яку представляють собою студенти 1 курсу. Не знаючи студентів, викладачі самі сприяють діленню студентів на знеособлені категорії, наприклад група студентів 1 курсу. Відповідно до наших спостережень, такий стан не тільки не сприяє адаптації, але гальмує її, причому тим більше, чим довше студент залишається в цьому «натовпі». Тому необхідно на самому ранньому етапі максимально зменшити цей період. З цією метою вимагається швидше виділення із цієї маси спочатку деяких студентів, а потім і більшості.

В великих групах спочатку виділяються окремі студенти по самим різним ознакам: хороша комунікативність, лідируюча позиція і т.д. . Ефект швидших пізнань об'єктів переходять всі очікування. Куратор звертається в групі до двох-трьох студентів як до добре знайомих, а потім формує навколо них решту. Несподіваність такого виділення дає можливість кожному дочекатись, що і його запам'ятають і упізнають. Таке спілкування, безсумнівно, пришвидшує готовність першокурсника до контакту.

Таким чином, формування у колективі викладачів установки на «впізнання» студента навіть при випадкових зустрічах призводить до того, що у студентів формуються такого роду установки: «мене знають» - це настроює його до контакту: «мене знають, тому я повинен або не повинен поступати так» — тут вступає в силу контролююча функція установки [3].

Зрозуміло, щоб узнати студентів, добре ознайомитись з ними, необхідно провести цілий комплекс заходів за короткий час. Це: «Посвята» в студенти, вручення студентських квитків та залікових книжок, зустріч з кураторами, знайомство з містом і інше. Такі заходи традиційного змісту дають установку на знайомство зі студентами, та виділення кожного із загальної маси. Внаслідок неоднорідності підготовки першокурсників, що встановлюється шляхом тестування, в перші місяці бажано читати лекції зі зменшеним темпом викладання. На інженерних факультетах це покращує вивчення, фізики, ма-

тематики, нарисної геометрії. На факультеті ветеринарної медицини – анатомії тварин, хімії, годівлі тварин. Під час самостійної роботи студенти встигають повторити найбільш важкі розділи елементарної математики, фізики, анатомії. Велике значення, на наш погляд, має організація поточного контролю на першому курсі. Чим раніше куратору відомі здібності і можливості студентів в навчанні, тим швидше при необхідності можна виправити положення не чекаючи результатів сесії. Дійсно, організаційна робота з першокурсниками велика по об'єму, клопітка та багатопланова. Структурно всією організаційною і виховною роботою на I курсі керує по затвердженому плану старший куратор - завідувач кафедрою, який здійснює її разом з викладачами-кураторами груп з підтримкою та в тісному контакті з викладачами. Бажано, щоб викладачі, які проводять заняття в групах, заповнювати анкети, оцінюючи засвоєння матеріалу, якість виконуваних робіт, відвідування занять, відношення до навчання, самостійність студентів.

Аналіз анкети дозволяє точно визначити причину низької успішності, знайти резерви та шляхи до покращення. Природно, що крім питань професійної придатності важливо як можна глибше вивчити особливість студента, ознайомитись з тими її сторонами, які не проявляються в навчальному процесі. Така робота дає можливість розглядати I курс в цілому комплексно. Все це, дійсно складно, але конче необхідно, бо це дозволяє прогнозувати подальшу роботу і підвищувати її ефективність. Дійсно, життєвий досвід кожного викладача уже сформував в деякій мірі компоненти міжособистісного спілкування: взаєморозуміння, співпереживання, співучасть. На першому етапі важливо закріпити ступінь довіри, задоволення спілкуванням, відпрацювати потребу в контакті. Цей процес двосторонній. Роль емоційних вражень повинна превалювати. По мірі розвитку контакт повинний бути ціннісно-значимим для студента і тоді особистість викладача буде для нього визначена особистою цінністю.

Сформований контакт на першому етапі, як правило, може бути емоційно насичений, але він проходить, якщо його не розвивати. На жаль, більшість контактів, залишаються на одному рівні: «Доброго дня, як Ваші справи?». Досвід роботи показує, що тільки світоглядні питання, усвідомлення власного існування, своя значимість в житті і свого відношення до неї, елементи самоаналізу можуть служити основою розвитку контакту. Зауважимо, що у виховній роботі слід прямувати так, щоб не було «згаяних періодів», «білих плям», які характеризують пасивне відношення до виховання. Тому, в адаптаційний період слід в першу чергу максимально підготувати до такого роду праці колектив викладачів в цілому, кожен його ланку; здійснити швидке і кваліфіковане охоплення контингенту; визначити тактику і стратегію кожного встановленого контакту.

До адаптування студентів-першокурсників, крім кураторів, залучаються співробітники психологічної служби, студентське самоврядування, працівники молодіжних та громадських організацій міста, працівники відділу у справах сім'ї та молоді.

Адаптив закінчується загальним зібранням першокурсників на якому відповідалі працівники центру соціальних та психологічних служб, знайомлять студентів з інфраструктурою міста, закладами охорони здоров'я, культури, музеями та визначними місцями.

Список використаної літератури

1. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко Підручник, 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
2. Федоренко Ю.С. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю. С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63–65.
3. Чайка В.Г. Особенности социально-психологической адаптации студентов к обучению в вузе / В. Г. Чайка // Инновации в образовании. – 2002. – № 2. – С. 35–41.